

Psychologické a Psychiatrické znalecké skúmanie pri vyšetrovaní organizovaných a zločineckých skupín

František VOJTUŠ, Vladimír ČECH

národná protizločinecká jednotka, národná kriminálna agentúra, Prezídia PZ

prednáška

Znalecká akadémia v psychológii a psychiatrii 2018, 23. máj 2018

Rámcový obsah :

- **Úvod do právnej úpravy organizovaného zločinu (história, súčasnosť, znaky)**
- **Typy zločineckých skupín a príklad usporiadania zločineckej skupiny na príklade zločineckej skupiny „Sýkorovci“**
- **Psychiatrické a Psychologické znalecké skúmanie v rámci vyšetrovania organizovaných a zločineckých skupín**

Vývoj legislatívnej úpravy organizovaného zločinu do roku 1999

- reálny vznik zločineckých skupín klasického typu v polovici 90-tych rokov;
- **§ 3 zákona č. 249/1994 Z. z.** o boji proti legalizácii príjmov z najzávažnejších najmä organizovaných foriem trestnej činnosti – prvýkrát legálna definícia organizovanej skupiny (od 01.09.1994) – len pre vymedzené trestné činy (napr. teror, záškodníctvo, trestné činy postihujúce obchod s drogami, zbraňami, deťmi, ženami a iné);
- pre účely trestného konania **do 01.09.1999 organizovaná skupina definovaná judikatúrou** - R 53/76 a R 45/86

Vývoj legislatívnej úpravy organizovaného zločinu po roku 1999

- **zákon č. 183/1999 Z. z.**, ktorým sa menil a doplňal zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon (od 01.09.1999) – **definícia organizovanej aj zločineckej skupiny**, v § 185a trestný čin založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny
- zložitá a ťažko dokázateľná definícia zločineckej skupiny;
- **zákon č. 403/2004 Z. z.** o európskom zatýkacom rozkaze – **úprava definície zločineckej skupiny** s ohľadom na Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu a Jednotnú akciu Rady Európskej únie z 21. decembra 1998;
- **zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov** - § 129 „Skupina osôb a organizácia“, definuje pojmy skupina osôb, organizovaná skupina, zločinecká skupina, činnosť pre zločineckú skupinu, podpora zločineckej skupiny;

Porovnanie znakov organizovanej a zločineckej skupiny

znak	organizovaná skupina	zločinecká skupina
počet spolčených osôb	najmenej 3	najmenej 3
deľba úloh	horizontálna	spravidla vertikálna (hierarchia)
činnosť	vyznačuje sa plánovitosťou a koordinovanosťou	koordinovaná
trvanie	nie je dané	určité časové obdobie
cieľ a účel	spáchanie trestného činu a zvýšenie pravdepodobnosti jeho spáchania	jeden alebo viacej zločinov, trestný čin legalizácie príjmu z trestnej činnosti podľa §233 alebo niektorý z trestných činov korupcie podľa ôsmej hlavy tretieho dielu osobitnej časti, a to na účely priameho alebo nepriameho získania finančnej alebo inej výhody.

Typy zločineckých skupín z hľadiska štruktúry:

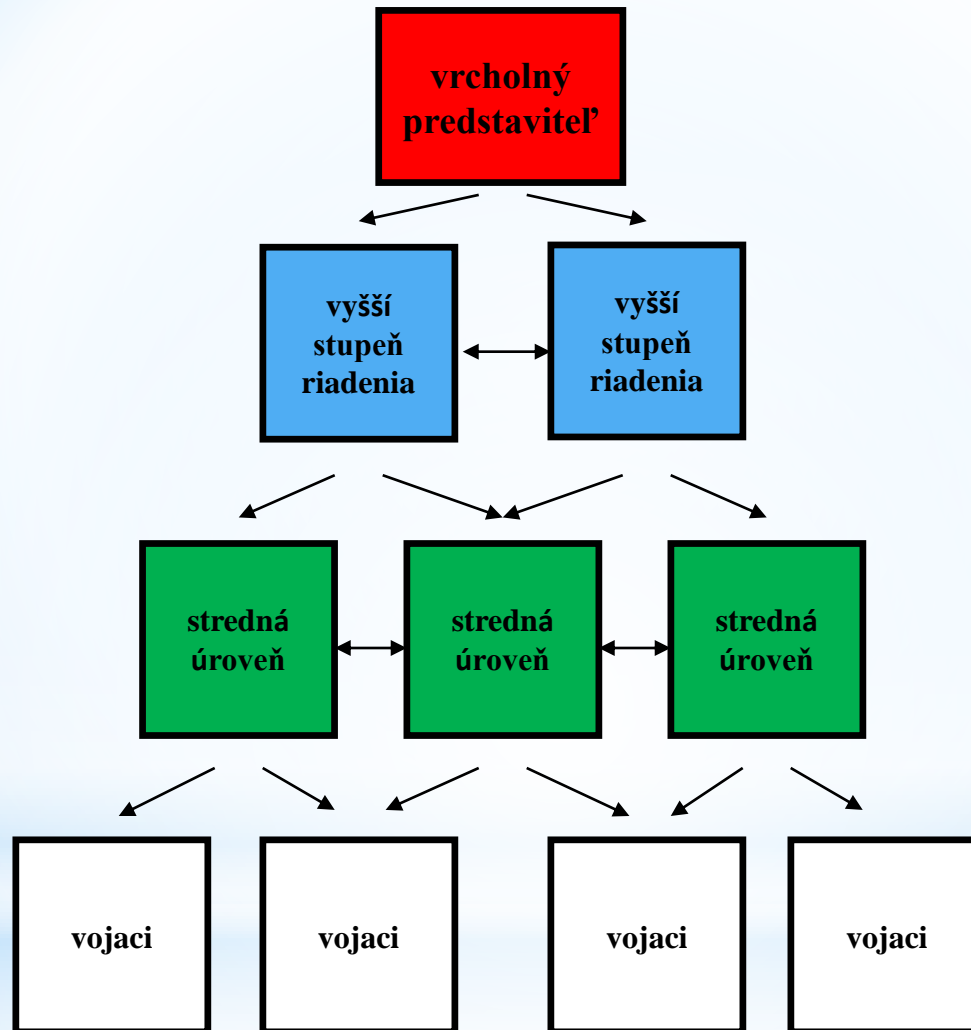
▪ klasické zločinecké skupiny

- viacstupňová relatívne stála vertikálna organizačná štruktúra
- striktné vzťahy nadriadenosti a podriadenosti a pravidlá správania.
- typický (nie však výhradne) najmä pre historicky staršie skupiny, napr. talianska Cosa Nostra, japonská Yakuza a pod..

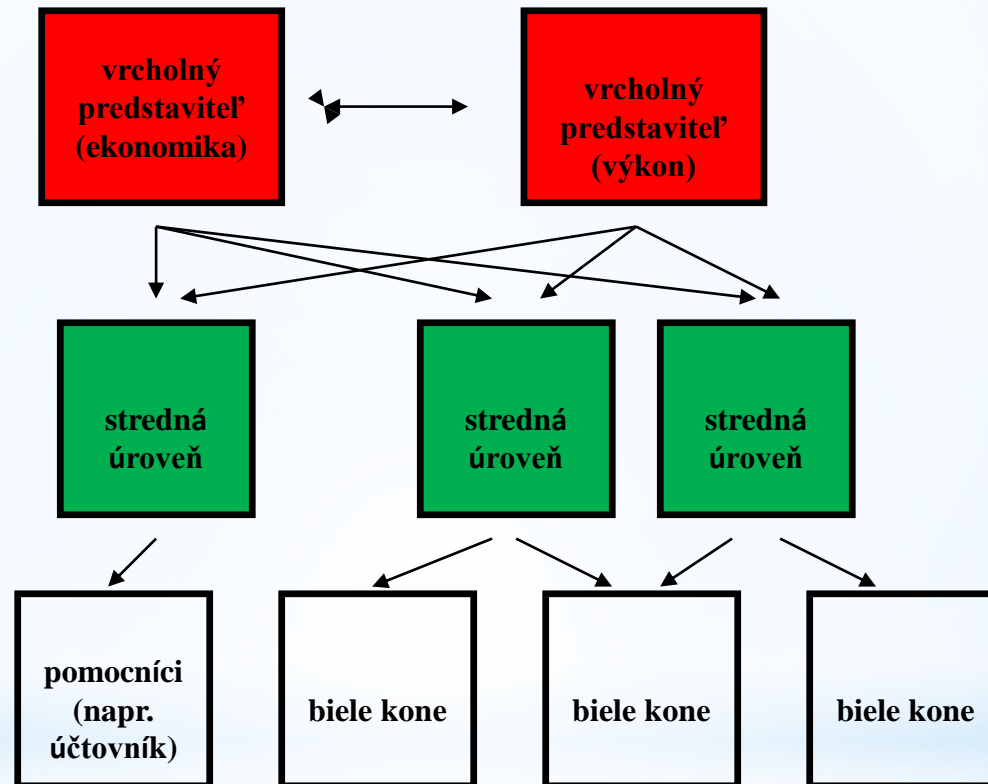
▪ voľnejšie usporiadané zločinecké skupiny

- nemajú pevnú štruktúru,
- flexibilnejšie,
- prevažuje horizontálne členenie, subordinačné vzťahy menej zreteľné, len v nevyhnutnej miere pre efektívnu činnosť,
- menšia súdržnosť a trvanlivosť skupiny,
- integrujúcim faktorom je cieľ činnosti,

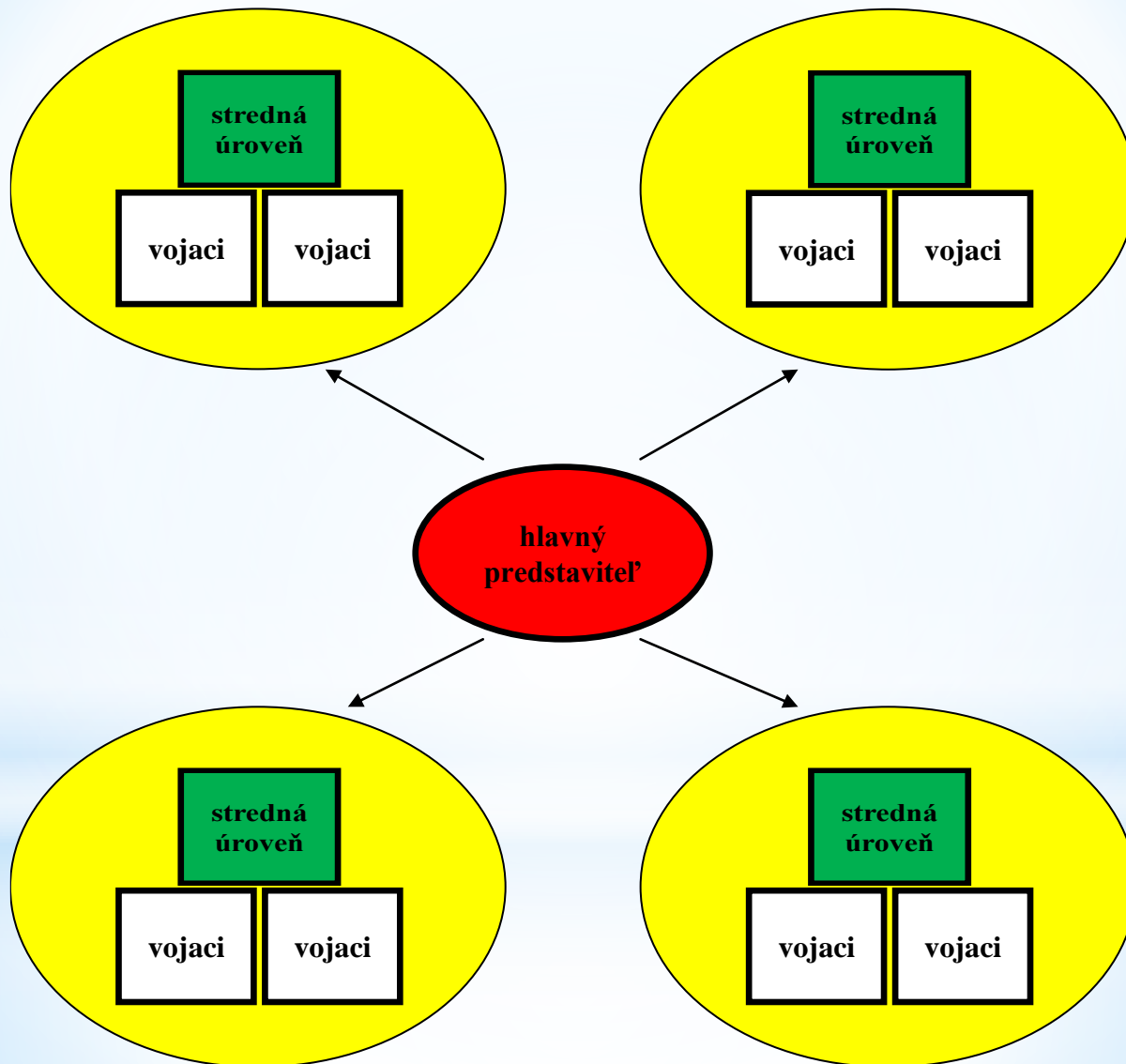
Klasická štruktúra:

Dvojvrcholová štruktúra (ekonomická trestná činnosť):

Bunková štruktúra:

Spôsoby vyšetrovania zločineckých skupín:

1) zhora - dole (od najvrchnejšieho predstaviteľa smerom k nižším úrovniam)

- neosvedčil sa – problém získania dostatočného kvanta dôkazov vo vzťahu k najvyšším predstaviteľom, strach osôb svedčiť - „*namiesto odťatej hlavy, narastie nová*“

2) zdola – hore (od spodných úrovní smerom k vyšším, postupne)

- ukázal sa ako efektívnejší – postupné prepracovávanie sa k vyšším úrovniam a nabaľovanie dôkazov na seba
- postupom zdola dochádza aj k eliminácii potenciálnych nástupcov vrcholného predstaviteľa do budúcnosti

1) plošný – eliminácia celej skupiny (resp. jej hlavnej časti) na všetkých úrovniach naraz

- príklad – zločinecká skupina „Pit'ovci“

Zločinecká skupina „Sýkorovci“

- **zločinecká skupina „Sýkorovci“ predstavuje prvý typ zločineckých skupín**
 - s výraznou vertikálnou organizačnou štruktúrou (niekoľko úrovní riadenia), fungovaním viac-menej striktných subordinačných vzťahov a nepísanými pravidlami správania. Ide viac-menej o klasický model zločineckej skupiny
- **v skutkových vetách uznesení je však popis štruktúry zjednodušený:**
 - štruktúra sa vyvíjala,
 - menili sa členovia na jednotlivých stupňoch hierarchie, resp. sa posúvali,
 - popis zachytáva podstatu vzťahov a činnosti skupiny,

Špecifiká vyšetrovania zločineckých skupín

- trestná činnosť páchaná členmi zločineckej skupiny charakteristická sofistikovanejším prevedením spojeným s likvidáciou stôp;
- znalosť metód a postupov polície;
- v prípade odhalenia trestnej činnosti spáchanej členmi skupiny sa prejavuje snaha o ovplyvňovanie svedkov zo strany členov skupiny. Platí aj tzv. princíp mlčanlivosti členov, zvyčajne zo strachu;
- neochota, resp. strach svedkov a najmä poškodených vypovedať;
- zvýšená aktivita obhajcov:
 - v legálnej rovine - často smeruje k snahe o obštrukcie, resp. spomalenie konania (neustále podnety na preskúmanie postupu podľa § 210 Trestného poriadku, námietky zaujatosti, namietanie zákonnosti dôkazov, nedôvodné návrhy na doplnenie dokazovania, ústavné sťažnosti a pod.).
 - v nelegálnej rovine - trestno-právne relevantné činnosti smerujúce k mareniu vyšetrovania (vynášanie pošty bez kontroly, ovplyvňovanie svedkov)

Špecifiká vyšetovania zločineckých skupín

- využívanie inštitútu dočasného odloženia vznesenia obvinenia podľa § 205 Trestného poriadku (aj pre iné trestné činy);
- odklony v trestnom konaní vo vzťahu najmä k spolupracujúcim osobám (§ 215 ods. 3 Trestného poriadku, § 218 ods. 1 Trestného poriadku, § 232 Trestného poriadku);
- zvýšené využívanie inštitútov korunného svedka, chráneného svedka, utajeného svedka v rámci vyšetovania;
- typické väzobné stíhanie páchatel'ov, a to často krát aj desať a viac osôb súčasne;
- o trestných činoch v prípravnom konaní a po podaní obžaloby z hľadiska príslušnosti súdov v **zásade** rozhoduje v prvom stupni Špecializovaný trestný súd (predtým Špeciálny súd);

Priberanie znalcov z odvetvia Psychiatria v prípade vyšetrovania zločineckých a organizovaných skupín :

- najmä znalecké skúmanie duševného stavu obvinených, prípadne svedkov
 - zákonodarca v Trestnom poriadku upravil osobitne podmienky výkonu znaleckého skúmania pri vyšetrení duševného stavu obvineného a svedka.
 - podmienené zo strany OČTK vydaním príkaz sudcu pre prípravne konanie na vyšetrenie duševného stavu
 - súdy vyžadujú uvedenie konkrétneho dôvodu na vydanie príkazu na vyšetrenie duševného stavu (predchádzajúca liečba u psychiatra, závislosť od návykových látok a pod.)
 - obhajoba často navrhuje vyšetrovania duševného stavu tzv. korunných svedkov,
 - obvinený, prípadne svedok má možnosť si nechať vyšetriť duševný stav na vlastnú žiadosť aj bez príkazu sudcu pre prípravne konanie,
- ďalšie možnosti – samostatné skúmanie závislosti osoby od omamných a psychotropných látok, alkoholických nápojov, posúdenie ovplyvnenia schopnosti vykonávať určité činnosti pod vplyvom návykových látok

Priberanie znalcov z odboru Psychológia v prípade vyšetrovania zločineckých a organizovaných skupín :

- najmä za účelom posúdenia možnej resocializácie obvinených, páchatel'ov v prípade ukladania výnimočných trestov (obligatórne v prípade hrozby trestu odňatia slobody na doživotie),
- zistenie štruktúry osobnosti a motivácie obvineného, prípadne svedka,
- preverenie prípadných sklonov ku skresľovaniu výpovede (konfabulačné sklony) – využiteľné pri hodnotení vierohodnosti výpovede obvineného alebo svedka

Problémy pri znaleckom skúmaní z odvetvia Psychiatria a z odboru Psychológia v prípade vyšetrovania zločineckých a organizovaných skupín :

- obvinený sa dožadujú výberu svojho znalca, nerešpektujú výber znalca zo strany OČTK
- nespolupráca zo strany obvinených - obštrukcie,
 - podrobia sa len časti vyšetrenia, resp. odmietnu celé vyšetrenie,
 - snaha o nahrávanie svojho vyšetrenia,
- zo strany svedkov neochota podrobiť sa znaleckému skúmaniu,
- dlhá doba vypracovania znaleckých posudkov,
- niekedy nejednoznačné vyjadrenia znalcov,
- právny problém – v prípade vyšetrenia duševného stavu obvineného (obžalovaného) sa musí znalec súčasne obligatórne vždy vyjadriť ku skutočnosti, či je pobyt obvineného na slobode nebezpečný ak u neho zistí príznaky nasvedčujúce jeho nepríčetnosti alebo zmenšenej príčetnosti (§ 149 ods. 2 Trestného poriadku) – príčetnosť alebo nepríčetnosť je právna otázka, ku ktorej sa znalec nemôže vyjadrovať,

Ďakujeme za pozornosť

Autor :

mjr. Mgr. Ing. František VOJTUŠ

mjr. JUDr. Vladimír ČECH

kontakt

Ministerstvo vnútra SR

Prezídium Policajného zboru

národná kriminálna agentúra, národná protizločinecká jednotka

Pribinova 2

812 72 Bratislava

email: *frantisek.vojtus@minv.sk, vladimir.cech@minv.sk*